

HELMUTH PLESSNER (1892. – 1985.)

SADRŽAJ

1. ŽIVOT I DJELA

1. ŽIVOT I DJELA

Rođen je u Wiesbadenu. Studirao je zoologiju i filozofiju na sveučilištima u Freiburgu, Berlinu, Heidelbergu, Göttingenu i Erlangenu. Doktorira i postaje profesorom filozofije na sveučilištu u Kölnu. 1933. godine gubi radno mjesto i emigrira u Tursku, a zatim na poziv Buvtendijka u Nizozemsku. Nakon rata postaje profesor u Groningenu. Od 1951. radi kao profesor sociologije i filozofije u Göttingenu. Tu je postao i rektor sveučilišta. Bio je i predsjednik društva filozofa i sociologa Njemačke, član mnogih znanstvenih akademija i nosilac mnogih počasnih doktorata. Nakon umirovljenja preuzeo je honorarna predavanja u New Yorku.

U stilu Schelera i sa skepsom prema svakoj metafizici iznio je skicu programa svoje misli u svom najvažnjem dijelu *Die Stufen des Organischen und der Mensch* (1928). Već sam naslov pojašnjava skicu njegova stava. Radi se naime o tome da Plessner na ljestvici živoga ukaže na uspinjajuću tendenciju do pounutrašnjjenja i samopodvojnosti, te tada radikalizirani oblik interpretira u temeljnom obliku ljudskoga bitka. Na početku (ne vremensko-evolutivno, već strukturalno-komparativno) stoji Zelhvand, tj. aktivno postavljanje neke razlike između unutra i vani, između samog organizma i njegove drugotnosti, okoliša. Na drugom kraju reda stoji reflektivnost čovjeka, koji istovremeno živi na određen način naivno te se distancira od svoje uloge kojom on može svoje tijelo od svog centra prema svijetu proživjeti i to znati, da je on sam samo tijelo među mnogim drugim tijelima. Plessner pokušava time relativizirati kartezijanski dualizam između tijela i svijesti, između vanjske i nutarnje perspektive, jer on tu dualnost postavlja kao temeljnu strukturu u sebi dijalektički sačinjenog bića, ljudski životnog.

Ključna riječ Plessnerovih misaonih postavki je ekscentrična pozicionalnost. Pri tom pozicionalnost ukazuje na onaj već kod biljaka jasno spoznati princip samo-odnosnosti u ograničenju od okoliša, na koji je živo ipak u potpunosti usmjereno. Ta se centriranost kod životinja u sebi uzdiže oblikovanjem nutarnjih organa koji imaju veću pokretnost, odvojenost motornog i senzornog sistema, čiji se momenti temelje u funkciji jednog centrirajućeg, centralnog organa, mozga. Za razliku od čovjeka je pozicionalnost životinje centričnija, tj. životinje se ne mogu same poobjektivizirati, dok čovjek može napustiti svoj životni centar i može razviti od jedne ne više objektivirajuće pozicije odnos svojih mogućnosti i stanja bitka. Životinja jednostavno živi na svoj način, dok čovjek nešto tek mora iz sebe napraviti. Pa i onda

dok je prirodan, on slijedi povijesno nastala pravila igre neke određene kulture; njegov identitet nije odvojiv od uloga koje on može igrati. Njegova je osjetilnost duhovno posredovana isto onako, kako je i njegova duhovnost od nekog osjetnog bića.

Po ovoj slici čovjekovog ustrojstva može Plessner protumačiti mnoštvo vlastitosti koje od davnine važe kao tipično ljudske vlastitosti i to kao: smijeh i plač, glumu, religiju.

Religija je nužna iz činjenice da neko ekscentrično biće traži oslonac u nečemu transcendentnom, budući da to u svojem okolišu nikada ne može pronaći. Budući, pak, da svaki konkretni oblik religije ima udjela na kontingenciji čovjekovih kulturnih tvorevina, približuje se konačno nekoj svojevrsnoj metafizičkoj skepsi. Plesner je definirao čovjeka kao »Homo absconditus«. Kultura pruža čovjeku utočište, sigurnost, duhovnu domovinu. Sve se to u refleksiji opet pokazuje kao beskućnost. Čovjek samo ostaje ekscentrično biće.